

BIBLIOGRAFIA

Maria-Teresa MUNTANYA i MARTÍ i Francesc ESCATLLAR i TORRENT. *Tarragona: una passejada pel terme, una retrobada amb la gent. Onomàstica tarragonina, amb anotacions multidisciplinars. 2 volums de text + 1 volum amb mapes i apèndix fotogràfic. Tarragona: Arola Editors i Ajuntament de Tarragona, 2007.*

Muntanya ja és coneguda pels seus treballs d'onomàstica. Va començar amb el recull de la Canonja (1980), va continuar amb el notabilíssim estudi titulat *Els noms de lloc sotaiguats de la mar sitgetana a la rapitenca* (1991), amb articles diversos sobre lingüística i amb llibres sobre etnografia: armadors i remallaires, escombrers, ferrers, matalassers i, inèdit, rajolers; i ara ens ofereix aquesta enciclopèdia onomàstica del sector rural del terme de Tarragona. Ha treballat de bracet amb Francesc Escatllar, que no té antecedents en aquesta especialitat però que ha fet un gran servei en aquest recull concret perquè els que el tenim per amic sabem prou bé que és un gran coneixedor de la paleografia i que té una notable facilitat a llegir cal·ligrafies arcaïques. Escatllar s'ha responsabilitzat de la lectura i anotació de la majoria dels textos que se citen mentre que Muntanya ha fet les altres investigacions tals com l'exploració oral i els escorcolls hemerogràfic, bibliogràfic i cartogràfic i la redacció dels resultats, amb una concisió que només es pot aconseguir quan es té una experiència com la que posseeix aquesta antiga amiga nostra. Una col·laboració plausible i recomanable. En aquest inventari onomàstic de la ruralia tarragonina, els autors han prescindit dels territoris agregats recentment. El terme de Tarragona ha estat profundament trasbalsat per la indústria i la modernitat en els últims pocs anys i encarar-se al recull d'onomàstica era tot un repte, atesa també la presència de capes potents de material humà importat del migdia llunyà sense interès a integrar-se al nou lloc de supervivència, ni el proletariats ni els càrrecs de major categoria. Els autors han prescindit dels noms del sector urbà perquè ja havien estat publicats (1956 i 1958) sobretot pel pare Andreu de Palma de Mallorca, que contempla la ciutat entre el segle XIII i el XIX. Ara, s'ha inspeccionat detalladament la ruralia, i s'ha obtingut una àmplia visió diacrònica de l'evolució humana i lingüística. És un treball objectiu que aporta la informació obtinguda de la gent consultada (amb transcripció fonètica en la majoria dels casos) i les notícies tretes de centenars de documents, des del segle XIV, així com de premsa periòdica moderna. El text fa descobrir llocs i gent dels quals s'havia perdut el record. És una aportació substancial al coneixement del teixit rural del municipi, detallat amb minúcia de brodat florentí, amb comentaris de tipus topogràfic i amb seguiment de genealogies.

Nomar O.

Santi ARBÓS I GABARRÓ i Núria MONCUSÍ I VALLVERDÚ. *Els noms de lloc de Llorenç. Sant Martí de Maldà: L'Espurna, 2000.*

Dos investigadors de les noves generacions han aplegat una setantena de topònims d'un antic municipi, el nom del qual es documenta des del segle XI. La recerca ha estat oral, però forneixen notícies de dos capbreus dels segles XVI i XVIII. Hi destaquen Comapregona o Estinclar (que deriva de *llestincle*), la Serra Fosca, perquè era molt arbrada, i Coll Roig (pronunciat Culroig). Llorenç Pertanyaia al municipi de Rocafort de Vallbona i fa unes dècades fou incorporat al de Sant Martí de Riucorb.

A.M.

Josep Maria BADIA. "Masos de Serrateix en el segle XIV". *Montbordó, butlletí del Patronat d'Amics de Serrateig*, p. 26-27.

Havent pogut consultar un capbreu del monestir de mitjan segle XIV i una llista de tots els caps de casa de Serrateix del 1359, l'autor publica el nom antic i l'actual de trenta-set masos de Serrateix. Conserven amb el mateix nom de l'època un terç dels masos, alguns dels quals són documentats al segle X.

A.M.

Joan GÓMEZ I VINARDELL. "Els motius o malnoms de Mediona". *Sediments. Full d'etnografia, història i pedagogia*, núm. 1 (Premià de Mar, abril 2004), núm. 3 (febrer 2005), núm. 4 (maig 2005), núm. 5 (juny 2005), i núm. de juliol 2005 i agost-setembre 2005.

L'autor, historiador i activista, i durant anys responsable d'un gran arxiu als edificis anomenats del Gas, ens ofereix una setantena de motius o malnoms de Mediona o Sant Joan de Mediona. Són recollits a través de la història oral i ens detalla, quan ho sap, l'origen del motiu. En un altre número (febrer de 2006) ha aplegat els noms de les platges i de barques de pescador o d'esbarjo d'Almuñécar (Granada). Al número de març de 2005 Joan Gómez hi recull els noms de les cases de Torrebusqueta, agregat de la Llacuna.

A.M.

GEORGES J. COSTA. *Répertoire-Atlas diachronique des noms de famille des Pyrénées-orientales au XXe siècle (Rappo2)*. Perpinyà: Presses Universitaires de Perpignan, 2000. 525 pàgines, en foli. Fora de text, «I. Index des villages par ordre alphabétique» i «II. Index des villages par ordre numérique».

Cal donar la benvinguda a aquest text presentat en francès, referit a l'antroponímia de les terres catalanes de la Catalunya del Nord, al llarg del segle XX. Les llistes del repertori van organitzades de diverses maneres: I, llista alfabètica amb els cognoms distribuïts per localitats. II, els cognoms amb llurs efectius reals i llurs efectius relatius, és a dir, un per un els que hi ha a cada població, des d'*Abachin* a *Zwang*, amb el percentatge que representa en relació amb el total. III, llista alfabètica dels cognoms amb llur importància efectiva. Hi destaca la presència de Marty, amb 1.710 ocurrències, a les quals podem afegir les 160 de Marti per arribar a 1.870; la de Vidal, amb 1773; Coste, amb 1.170 o 1.486 si hi ajuntem els 316 Costa; Fabre, amb 1.192, o 1.233 si hi afegim els 41 Fabra; i, ja amb menor importància, Pages, amb 1.032 inscripcions.

iv, els mil cognoms més freqüents, una llista encapçalada amb els cinc llinatges que acabem d'anomenar. I acabada amb Terrats, final del grup de disset que no passa dels 45. Tot això és informació de 1931, de l'Apartat A, i va seguida de l'apartat B que correspon a 1841-1931, amb i, llista de poblacions ordenades alfabèticament; ii, ordenades numèricament; iii, mapa de les localitats; iv, els 426 mapes —dos per pàgina— dels cognoms; v, índex dels mapes, i vi, índex dels cognoms cartografiats, d'*Abadias* a *Xaubet* i *Xauvet*, que deuriem correspondre a *Calbet* i *Calvet*, que també tenen mapa, si prescindíem de l'afrancesament de la llengua. Els noms de les poblacions són en català, amb caixa alta i baixa i amb accents; l'ortografia dels cognoms correspon a la del document d'on han estat trets i van amb lletres majúscules sense accentuació, cosa que impossibilita el bon coneixement de la fonètica. La nostra cordial felicitació al nostre consoci Jordi Joaquim Costa Costa, per aquesta nova aportació, meritòria a tot ser-ho, al coneixement antroponímic d'un sector de les terres de llengua catalana.

Nomar Ogima

Joan IVARS CERVERA. *Els noms de lloc i de persona del municipi de Teulada (la Marina Alta)*. XIII Premi d'Investigació "Vila de Teulada" (2004). Pròleg del Dr. Jordi Colomina. Ajuntament de Teulada i Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, 2006, 468 pàgines + 1 mapa fora de text + 5 fotos dintre el text.

Pel gruix de pàgines que té, ja es nota que el treball en qüestió no és cap bagatel·la. No és la primera vegada que l'autor s'interessa per temes relacionats amb la seva comarca, ja sigui a l'entorn de la llengua —*La castellanització de la llengua administrativa a la ciutat de Dénia durant el segle XVIII*, 1988—, o de l'onomàstica —"Onomàstica del terme del castell de Calp a final del segle XIV", 1991; *Toponímia antiga de Dénia: la vila vella*, 1994; "Alguns topònims mossàrabs de la Marina Alta", 1996; "Permanència i canvi toponímic a Dénia durant el segle XVIII", 1997; "La toponímia de la Marina Alta a l'*Onomasticon Cataloniae* de Joan Coromines", 2003— i, entremig, en col·laboració amb Jaume Buigues Vila, *El patrimoni artístic monumental de Teulada*, 1999. També una mica abans, com si fos una cirereta del capdamunt del pastís, *Els noms de lloc i de persona de Dénia*, una obra considerable, presentada per Emili Casanova i oferta per l'Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta, l'any 1995. Dintre d'aquella mateixa línia, i amb una estructura semblant, apareix ara el treball dedicat a Teulada, la població on Ivars va néixer. És un terme municipal de 32,02 km², amb unes muntanyes no gaire altes però que "configuren un escenari que s'endevina feréstec", amb un litoral marítim bastant extens, i amb una població que en un quart de segle s'ha multiplicat gairebé per tres: dels 2.988 habitants del 1970 als 8.430 del 1996, amb la particularitat que encara no el 57% és catalanoparlant. Hi ha una introducció d'extensió moderada però concisa quant a descripció del paisatge, particularitats històriques i situació lingüística. Hi ha cinc llistes de topònims en les quals es recullen els urbans de Teulada per separat dels de Moraira, un nucli de població vora mar que es configura a partir del segle XIX i que prospera els últims cinquanta anys, amb l'arribada del turisme. La llista més extensa és la de toponímia rural. La de toponímia marina, que ressegueix el litoral —cales, coves, pesqueres, platges, puntes, fins i tot senyes— és proporcionalment breu. Quan el nom és viu, hi ha la transcripció fonètica. Darrere l'enunciat de noms de carrers, s'indiquen les denominacions que han tingut abans. Totes les descripcions són acurades amb multitud de detalls d'interès historicista. L'última relació, dedicada a nova toponímia, amb noms exòtics d'immigració, d'*Abeto* a *Zorzal*, de bars, cafeteries, carrers, restaurants, urbanitzacions, té una estructura diferent: es limita a anotar el nom sense cap altra indicació. L'antroponímia rep un tractament minuciós, segle per segle, des del XIV al XIX, amb diversitat i freqüència de prenom, primers cognoms i segons cognoms. Va seguit d'una llista global de prenom al llarg d'aquells cinc segles, d'*Adriana* a *Vicente*; i d'una altra de cognoms, d'*Aguir* / *Ahuir* a *Yebra*. Els sobrenoms —gairebé cinc-cents—, d'*Abiar* a *del Zep*, ocupen una altra llista. No s'acaba ací l'esforç investigador: hi ha una classificació cronològica dels topònims, del

segle XIII al XXI. I una classificació per camps semàntics, distribuïda també per urbana de Teulada separada de la urbana de Moraira, rural (toponímia i hàbitat: cases, casetes, barraques...), etc., toponímia marina i nova toponímia. Per a la investigació documental, s'ha acudit a fons localitzats en arxius d'Alacant, Ariza, Barcelona, Dénia, Madrid, Teulada i València. S'hi han examinat papers d'una colla de segles, començant al XIII i passant pel XVI fins al XX, majoritàriament del XVIII i XIX. I s'ha recorregut a cartografia diversa, alguna d'antiga, del segle XVIII. Doncs, una exploració extensa i profunda en el camp de la lletra manuscrita i impresa. Al final, hi ha un índex general de topònims (exclosos els corresponents a nova toponímia) des d'on es condueix a la pàgina en la qual cadascun d'ells ha estat tractat. El terme municipal de Teulada ha estat magníficament servit.

Ramon Amigó